

ANADOLU'YA HOŞGÖRÜYE DAYALI BİRLİK FİKRİNİ GETİRENLER ÜZERİNE

MÜJGÂN CUNBUR*

Hoşgörünün geçerli olduğu bir ortamda huzur ve sükûn içinde yaşamak her insan için, büyük küçük her insan topluluğu için, her zaman, şüphesiz, vazgeçilmez bir arzu, bir hedef olmuştur. Yaşadıkları ülkeye böyle bir ortamı kazandırmak üzere fikirleriyle, eserleriyle, tesirleriyle, davranışlarıyla, kişilikleri ve yaşantılarıyla örnek olmuş söz eri, gönül eri ve yol eri diye anılan birtakım büyük insanlar yetişmişlerdir.

İşte eski Türk edebiyatımızda hoşgörünün timsali, hoşgörülü davranışların şairi, hoşgörü şiirlerini ilk söyleyenlerden biri olarak tanınan Yunus Emre, bu büyük kişilerden biridir. Yunus'un divanında yer almayan, ancak çok da tanınmış olan bir kıt'ası vardır:

Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaradılmışı severüz
Yaradandan ötürü

Bu kıt'anın rastlayabildiğim en eski şekli Âşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şu'arâ*'sında biraz değişik olarak geçer:

* Dr., Atatürk Kültür Merkezi, Aslı Üyesi.

Nazar eyle itüri
 Bazar eyle götüri
 Yaradılanı hoş gör
 Yaradandan ötüri¹

Denilebilir ki, bu kıt'anın mevcudiyeti Yunus'un hoşgörü şâiri olarak tanınmasına yetmiştir. O, bir kıt'asında da:

Derviş gönülsüz gerekdür
 Söğene dilsüz gerekdür
 Döğene elsüz gerekdür
 Halka berâber gerekmez

diyor. Her işte halkla birlikte olmak, halka benzemek gerekmediğini, "söğene karşı dilsiz, döğene karşı da elsiz olmak" gerektiğini öğütlüyor. Hoşgörünün bu kadarı sabır ve tahammülün sınırlarını aşar, bu, hoşgörüden de öte zayıflıktır, miskinlik denilebilir. Ancak Yunus'un yaşadığı çağda miskinlik, tenbellik ve zebunluk veya umursamazlık olarak değil, dünyada huzuru bulan, sükûna kavuşmuş insanların vasfı olarak kabul edilmiştir. Bu kıt'ada eli ve dili kötülüğe, haram davranışlara uzatmamayı öğütleyen Yunus Emre'nin amacı iki kişi arasında çıkacak bir kavgayı, bir döğüşü, bir topluluk içinde veya iki topluluk arasında başlayıp belki de uzun sürecek bir nifakı, bir fesadı, bir savaşı önlemektir.

Yunus'un bu sözleri, bana, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde anlattığı bir hikâyeyi hatırlata gelmiştir. Hikâye kısaca şöyledir:

Bir genç, devrinin tanınmış mutasavvıfı Ebu'l-Hasan-i Harrakânî'yi görüp tanımak ve bilgisinden feyizlenmek ister. Harrakân'a gider, Şeyh'in evini sorar, bulur, kapıyı çalar. Kapıyı açan kadına Şeyh'i görmek istediğini söyler. Kadın Ebü'l-Hasan'ın eşidir, gencin beklemediği bir öfkeyle Şeyh'in aleyhinde söylenmedik söz bırakmaz. Genç de kızmıştır, kadını azarlar, Şeyh'i övüp yüceltir ve kadının o saçma sapan sözleriyle o kapıdan ayrılmayacağını söyler. Sonunda da "Eğer onun eşi olmasaydın seni öldürürdüm,

¹ Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şu'arâ*, Londra 1971, s. 98b-99a.

kıyas olarak beni de öldürürlerdi. Böylece O'nun uğruna ölmek yüceliğine erişir, hem de O'nu senin şerrinden kurtarırdım, dua et ki bu yurdun köpeğisin, yoksa şimdi yapacağımı yapardım." der. Sonra herkese Şeyh'i nerede bulabileceğini sormaya başlar ve O'nun odun kesip eve getirmek için ormana gittiğini öğrenir. Ormana doğru giderken Ebü'l-Hasan önüne çıkarır. Odunları kücremiş bir arslana yüklemiş, üzerine de kendisi binmiştir. Elindeki kamçı ise bir erkek yılandır. Genç hayret içinde, böyle vahşi hayvanlara hükmü geçen bir insan, o kadına nasıl dayanıyor diye gönlünden geçirir. Şeyh gencin gönlünü okumuştur. "Ben sabredip o kadının yükünü çekmeseydim, bu erkek arslan benim yükümü nasıl çekerdi." diyerek gence tahammülünün sebebini anlatıp bir hoşgörü dersi verir. Arada "Sabır, genişliğin anahtarıdır, sırrına ermek için gülerek, hoşlanarak onun yükünü çek. Kötü huylu arkadaşla uzlaşabilesin diye sözü aşağıdan aldım. Şu aşağılık kimselerin aşağılıklarına dayanabilir, onlarla uzlaşırsan, sünnetlerin ışığına erişirsin." diye sözlerini sürdürür.

Mevlâna, hoşgürsüzlüğün, tahammülsüzlüğün, sabırsızlığın gülü dikenleştireceğini söyleyerek bahsi kapatır.² Ama bir yandan da hoşgörüyle sabır ve tahammülle dikenin de gül haline gelebileceğini hafızalara işlemek ister.

Mevlâna Celâleddin, bu hikâyeyi Ferideddin-i Attâr'ın *Tezkiretü'l-Evliyâ*'sından almış olmalıdır. Attâr'ın eserinde Ebü'l-Hasan-ı Harrakânî'nin evine gelen genç, Ebû Ali Sînâ'dır. Ebü'l-Hasan-ı Harrakânî 10 Muharrem 425 (M. 1033)'te Hirî'de ölmüştür.³ Oğlu Hasanü'l-Harrakânî ise bizim Kars kalemizin eteklerinde gömülüdür. Babası gibi bir mutasavvıf olan bu zat Malazgirt savaşından 24 yıl önce Anadolu'ya gelmiş, Kars kalesi önlerinde yapılan savaşta şehit düşmüştür. Türbesindeki kitabede, ölüm tarihi 1048'dir.

² Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, Muhammed Zemesânî neşri, Tahran Hş 1315-1319, s. 382-285; Abdülbaki Gölpınarlı, *Mesnevî Şerhi*, VI. c. İstanbul 1974, s. 316-328.

³ Ferideddin-i Attâr, *Tezkiretü'l-Evliya*, Reynolds A. Nicholson neşri, Leide 1907, c. 2, s. 206-207.

Mevlâna'nın anlattığı hikâyeye benzer bir menkabe de *Hacı Bektaş Velâyet-nâmesi*'nde geçer. Menkabeye göre Hacı Bektaş, Akçakoca'yla bir gece sohbet etmek ister. Akçakoca'nın evine bir adamını gönderir. Akça evde yoktur. Karısı gelen adamı öfkeyle karşılar, bu kadın da Ebü'l-Hasan-ı Harrakânî'nin eşi gibidir. Gelen gidenden şikâyetçidir. Akça'nın tarlaya burçak yormaya gittiğini söyler ve "orada görüşün de hemen yolunuza gidin." der. Hacı Bektaş tarlaya gidip Akçakoca'yla konuşur. Akça konuğunu eve buyur eder, Hacı Bektaş, olanları anlatınca "Ben kırk senedir onun kahrını çekmekteyim, bir gece de siz hatırım için tahammül buyurun." der.⁴

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, Hacı Bektaş-ı Veli, Hasan-ı Harrakânî, Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizî, Mahmud-ı Hayrânî, Kutbeddin Geylanî, Ziyaeddin Geylanî, Ahmed-i Kebîr, Necmeddin Kübrâ, Necmeddin Daye, Yusuf Hemedanî, Evhadüddin-i Kirmanî, Sadreddin-i Konevî, Ahî Evran, Hutbeddin-i Horasanî ve daha niceleri Anadolu'ya kine karşı hoşgörüyü, savaşa karşı, barış fikrini getirenlerden ancak birkaçıdır. Anadolu'da bu zatların ikinci kuşağını teşkil eden Yunus Emre, Gülşehrî, Âşık Paşa ve diğerleri hoşgörüyü Anadolu'ya yerleştirenlerdir.

O Yunus ki kahrı hoş görüp, lutufla eş tutmuş ve:

Her kim hakikat süre kahrı lutfı bir göre
İşi aç a doğru dura bu hakikat içinde
Ger doğru durmaz ise yolına ırmaz ise
Kahrı hoş görmez ise adı yok ad içinde.

demiştir. Halkın acı sözlerini şeker saymış ve şu beyti söylemiştir:

Kördür münâfıkun gözi yarın kara kopar yüzi
Halkun bana acı sözi gerek şekeristan ola.

Yunus'un hoşgörüsünün kaynağı sevgidir. Ne kadar cefa çekerse çeksin, tükenmeyen sevgisinin verdiği dayanıklılıkla neşesi eksilmez:

⁴ *Vilâyet-nâme, Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli*, Hazl. A. Gölpınarlı, İstanbul 1953, s. 37.

Yüzbin eğer cevır ü cefâ uğrar ise sûretüme
Hiç eksilmez şâdılgım cümle değer seni sevmek.

Bu sevgi Tanrı aşkıdır. Kazandığını Tanrı yoluna saçar, bu arada kazancının çoğunu dağıttığı yoksulları da hoşgörüle anar:

Kazandugını virüben yohsulları hoşgörülen
Hak hazretüne varuban oddan o kurtulmak gerek

Yunus'taki hoşgörüle iki büyük destek vardır: Sabır ve tahammül... Onun için insanlara öğüdü, "Tuta sabr u kanaâti tahammül eyleye katı" mısra'ında dile getirilmiştir.

Her kancaru varur isem cümle işüm hoş eyleyem
diyen Yunus, bütün işlerini hoşluk içinde yapmak ister. Karşılaşacağı güçlükler için de önceden hoşgörüsüyle hazırlanmıştır:

Ger döşeğim toprağ ise yasduğımı taş eyleyem

O hoşgörüsüne tek düşman olarak nefsini bilmiştir. Bu yüzden de tek savaşır yenmeğe çalıştığı şey, nefsidir:

Uram yıkam nefs evimi oda yana hırs u hevâ
El götürem şimden girü nefs ile savaş eyleyem

Çünkü O, hoşgörüsü sayesinde kaygudan da, gussadan da, endişeden de kurtulmuştur. Bulunduğu yüce makamı şöyle açıklar:

Kaygu eli irmez idi gussa gözi görmez idi
Endişe şehrinden taşra bir ulu mekândaydım

Bir diğer şiirinde eriştiği nimetleri şöyle açıklar:

Hak'dan nazar oldı bana Hak kapusun açar oldum
Girdüm Hakk'un haznesine dürr ü gevher saçar oldum

Bu manevî bir devlete eriştir, nitekim Yunus bu beytin arkasından "Devlet tacı başa kondı" der. Bir diğer şiirini şu beyitle bitirir:

Yunus'a Hak açdı kapu Yunus Hakk'a kılur tapu
Benüm işüm devlet bâki ben kul iken sultan oldum

Bu beyitlerde dile getirilmek istenen bir husus da hoşgörünün sahibine sağlayacağı maddî ve manevî kazançtır. Ancak hoşgörülü olmak da kolayca kazanılır bir nitelik değildir.

Göziyle gördüğünü örte eteğiyle
Bu yol key ince yoldur yüreği döyen gelsün

Yüreği tahammül edebilen bu ince yolda yürüyebilir diyor, Yunus...

Yunus Emre'de hoşgörünün nasıl oluştuğunu ve derecesini en güzel ifade eden şiire gelince:

Aşkun odı düşdi cânâ eritdi yürek yağını
Kesdi havâsetün kökin oda yandurdı dağını

Kazdı kahr kazmasıyla canda cefâ ocağını
Çaldı nefsumün boynına himmet eri bıçağını

Rahmet suyu ile yudı gönlüm evin aparınca
Hizmet kapusından sundı ana şükür ayağını

Her kim yire beni yarın Hak dileğin virsün ana
Urmaklığa kasd idenün düşem öpem ayağını

Kim bize taş atar ise güller nisâr olsun ana
Çerağuma kasd idenün Hak yandırınsın çerağını

Miskin gönlün aşk elinden iki büküldü vücûdı
Tevbe kapusından sundum ana iman dayağını

Kendisini tenkid edenin Hak dileğini versin diyen Yunus, kendisine vurmak isteyenine ayağına kapanıp öpmek ister. Bu hususu Gülşehrî "Mantıku't-Tayr'ında "baş ayakta hoşdurur" diye bir tasavvuf adabı olarak ifade etmiştir. Yunus kendisini taşlayana güller saçmak ister. Gülşehrî de adı geçen eserinde hoşgörü konusuna şu beyitlerle temas eder:

Akça virmeyen kişiye zer virün
Ayagunuzu kesene ser virün

Hoşlug ile aguyı kand eylenüz
Size uran ile peyvend eylenüz⁵

Bu sözleri izleyen şu beytinde Gülşehrî, Yunus Emre'ye bu bahislerde ne kadar yakın görüşler beslediğini ifade etmiştir:

Bir gönül yıkmak kim ol çokdur bize
Kâbe'yi yıkmaktan artuktur bize

Garib-nâme'sini, *Mantku't-Tayr*'dan 13-14 sene sonra bitiren Âşık Paşa da Yunus'un yukarıdaki hoşgörü şiirine bir nazire yazmıştır.

Yunus, Gülşehrî ve Âşık Paşa Anadolu'ya "Hoşgörü"nü getirenlerden sonra yetişmiş ikinci kuşaktır, demiştik. Bunların hedefi Anadolu'da kurmağa çalıştıkları "Hoşgörü Ortamı"nda "Birliği" sağlayabilmektir. Mevlânâ'nın Divan-ı Kebîr'inde rastladığım bir beyitle bunu izleyen ikinci bir beyit insanı düşündürür:

"Evveline evvel olmıyan makamdan bir şimşektir, çaktı, bütün âlemi yakıp kül etti. Birlik nûru bayrak açınca nice bizlik, benlik yıkıldı gitti.

"Biz vatanımızdan ayrılmışız, o yüzden yorgunuz, sınanmadayız.
Vatanından ayrı düşen nasıl kendine güvenebilir?"

Bu iki beyitteki "birlik", "bayrak" ve "vatan" sözleri iki anlama gelebilecek şekilde yorumlanabilir. "Birlik" İslâm dininin esası olan "Tevhîd", "Nûr" "Cenab-ı Hakk'ın arz ve semavatı aydınlatan "Nûr"u, "bayrak açma" ruhların aydınlanmasıdır. "Vatan" da Beka âlemindeki ebedî ve asıl yurt anlamına gelecek şekilde anlaşılabilir. Ancak beyitlerdeki incecek mecaz örtüsü aralanınca birlikten maksadın Anadolu birliği, bayraktan amacın Selçuklu bayrağı, Vatan'ın da Belh şehri olabileceği söylenebilir. Çünkü Mevlâna'nın pek çok şiirinde dağ ardından beliren bayraklardan bahsedildiğini, saltanat elden çıkıp ordu dağılsa da bayrağın dikili olduğu yerde askerin toplanıp or-

⁵ Gülşehrî, *Mantku't-tayr*, Raif Yelkenci nüshası, s. 109a.

dunun yeniden yapılanacağını dile getirildiğini okuruz. Mevlâna bir beytinde de herkesi Şemseddin-i Tebrizî'nin devlet bayrağı altında hizmete çağırır.

O'nun ömrünün son yıllarında, özellikle Köse Dağı yenilgisinden sonra, Anadolu'da yaşanan herc ü merci, devlet birliğinin bozuluşunu, iman birliğinde de bazı çatırtılar duyulduğunu düşünürsek, Mevlânâ'nın bu sözlerindeki gerçeği daha iyi görmemiz mümkün olacaktır.⁶ Tasavvuftaki "vahdet" sistemini en güzel yorumlayanlardan Mevlânâ'nın eserlerinde sık sık "birlik"ten söz edilir. Bunlardan bazılarında maddî alemdeki birliğin kastedilmemiş olması imkânsızdır. Çünkü O'nun eserlerinde insanlarıyla, adetleriyle, özellikleriyle bütün Anadolu o devirdeki görünümüyle yaşamaktadır.

Mevlâna'nın birçok görüşünü Türk şiir diline kendi yorumunu da katarak aksettiren Yunus Emre, "Birlik" fikrine de şiirlerinde sık sık dokunmuştur. Yunus'un şiirinde de dış görünüşüyle tasavvufî "vahdet" ve "tevhid" fikrinin hâkim olduğu belirmektedir; birkaç örnek verelim:

Bir isen birliğe gel ikiye elden bırak
Bütün ma'ni bulasın sıdk u imân içinde

İkiliği terk itgil birlik makamun dutgil
Canlar cânın bulasın işbu dirlik içinde

Yunus ikiliği, bölünmeyi istemez, bu husus şu beyitlerinde açıkça görülür:

Onsekiz bin âlem halkı cümlesi bir içinde
Kimse yok birden ayrı söyleyen dil içinde

Cümle bir anı birler cümle ana giderler
Cümle dil anı söyler her bir menzil içinde

İkiliğe düşmüş kişiler için şüpheleri vardır, endişeyle sorar:

⁶ M. Cunbur, "Mevlâna'nın Devleti Değerlendirmesi", *1. Millî Mevlâna Kongresi* (Tebliğler), Konya 1985, s. 149 vd.

Senlük benlük olıcak iş ikilikde kalur
İkilik dutan kişi nice birike birle

Bu beytin yer aldığı şiirde şair 72 millet'ten söz ederek "Yetmiş iki milletün ayağın öpmek gerek" der. Onun için birlik "Tanrı"yla birlikte olmaktadır, gerisini efsane sayar ve:

Senünle bir dem birlik oldur cihanda erlik
Senden ayruksı dirlik oldu kamu efsâne

Öğüdünü başlangıçtaki birliğe bağlayarak sürdürür:

Kamu birdür bir gider kimdür ana iki dir
İki dime bir yeter gör biründen eyledi

Dağılmanın sebebini nefse bağlayarak "Çün nefis oldu havâle dağılduk değme yola" diyerek inançtaki farklılıklara değinir. Ancak O, "Vahdet güneşinün hakikat burcından doğacağı"na inanmıştır.

Gülşehrî ise kuş sembolünü kullandığı *Mantuku't-Tayr*'ın da yer yer birlikten söz edip senlik ve benlikten kaçınılmasını öğütlemesi yanında otuz kuşun Simurg'a (si-murg = otuz kuş) erişmelerini hikâye etmiştir.

Âşık Paşa, Anadolu'da inanç birliğinin sarsılmasında rol oynamış bir ailenin çocuğu olarak, sanki bu sarsıntıyı gidermek için *Garib-nâme* adlı büyük eserine "Birlik" fikri üzerinde genişçe duran bir "Bâb"la başlamıştır. Bu bölümde birlik fikrini işleyen on hikâye anlatan Âşık Paşa sözüne şöyle başlar:

İşid imdi eydeyim bir anları
Hak yolında ol biriken canları
Birlik içre kim ne devlet buldılar
Birüküben nice yoldaş oldılar
Hak rızâsın buldılar birliğile
Hazrete yaradılar dirliğile (7b)⁷

⁷ Âşık Paşa, *Garib-nâme*, Millî Kütüphane Adnan Ötügen koleksiyonu Yz 332, Tahir b. Mehmed Beg es-Sivasî'nin H. 831 Şevval ayı başında istinsah ettiği hareketli nesih yazılı nüsha. -Parantez içindeki rakam ve harfler sayfa numaralarıdır.-

diyen Âşık Paşa Hz. Muhammed'in İslâm'a daveti üzerinde durduktan sonra, sözlerine şöyle devam eder:

Zira birlik Hak Çalab birliğidür
 İkilik şol âsîler dirliğidür
 Birliğe bitmek Hak'a irmek olur
 Pâdişâhun lutfına girmek olur
 Birliğe bitmek nişandur devlete
 Lâyık eyler âdemîyi Hazrete
 İy yarenler birlik eylen Yâr ile
 Kim varasız dünyâdan ikrâr ile
 Birliğe ulaşmadın varanların
 Yarın işi düşvâr olur anların
 İy Hudâyâ âşık sen rûzî kıl
 İkiliksüz birliği kılun hasıl
 Biriküp bile varavuz yârile
 Dahı şol girçek gelen dostlar ile (8b)

Eserde daha sonra birliğin yararları üzerinde durulmuştur:

Cümle işün yigregi birlikdürür
 Birliğe bitmek bilün erlikdürür
 Birliğe bitenler irdi menzile
 İkilikle kimse gelmez hâsıla
 Kanda kim iki gönül birlikdürür
 Göresin bunlar ganî dirlikdürür
 Birlik ehli hoş geçürür vaktini
 Birikenler dutdı dünyâ tahtını
 Birlik ile aşdı yolu Mustafâ
 Hükm kıldı dünyaya Kafdan Kafa
 Birliğe biten gönüller oldu şâd
 Hâsıl oldu bunlara cümle murâd
 Ne ki devlet var ise birlikdedür
 Birlik ehli ölmesüz dirlikdedür
 Birliğile geldi cümle iş ele
 Birliğile vardılar togru yola

Birlik içredür Çalab'un rahmeti
İşit imdi eydeyim bu hikmeti (12a-b)

Namazın farz oluşunun ve cemaatle birlikte kılınmasının gereği anlatıldıktan sonra *Garib-nâme*'de birlik konusu şöyle devam eder:

İy Hudâyâ rûzî kılığl birliği
Kamuya ol sana lâyük dirligi
Her ki imâmla birlik eyledi dürist
Ol varısar hazrete çâlâk u cüst
Âkil isen birlige ulaşıgör
Ne ki devlet var ise birlikdedür
İkiliksüz birlik eyle yârile
Yarlıgı başarmayasın ârile
Yarlıg ile Hak yolına giresin
Birligile Hak didârın göresin
Nite kim birlik kılanlar buldılar
Bakmaga didâre lâyük oldılar (13b-14a)

Eserin birinci bölümündeki hikâyelerden birinde iki gözün mutlaka bir yere baktıkları ve birlikte ağladıkları anlatılır. Bu alt bölümde konu şöyle vurgulanır:

Yârile birlik iden mahzun degül
Rahmetinden Tengrinün magbun degül (14b)

Diğer bir alt bölümde suların bir denizden çıkıp sonunda yine ona aktıkları, bir başkasında son dileğe erişebilmek için bir kılavuza ihtiyaç olduğu anlatılmış, bu alt bölümde Âşık Paşa çokluk ve dağılmak bahislerine dokunmuştur:

Dünya Türkistan tagıdur karı çok
Âhiret ummânı ki kuhsârı çok
Uça gelip dünya tagın yayladuk
Âhiretten yana uş azm eyledük
Kulavuz ilte gerek bizi ana
Kim azıb tagılmayavuz dört yana

Kankı cem'iyet ki kulavuzı var
 Cümle halkun farkı üstinde uçar
 Anlarun kim yokdurur kulavuzı
 Oldurur cümle halkun yavuzı (18a)

Çakmakla taş hikâyesinde bir Arabî'nin Hacc'a gidişi anlatılır. Arabî kervanın gerisinde kalmış, yoluna yalnız devam etmektedir. Gece olup karanlık bastırınca aydınlanmak ve ısınmak için bir ateş yakmak ister. Bulduğu çakmağa, sonra taşa ayrı ayrı ateşi yakması için yalvarır, yalvarmaları sonuç vermeyince öfkelenir, çakmakla taşı hızla ağaca sürtünce ateş yanmağa başlar. Şair şöyle devam eder:

Od bularun birliğinde nakşimiş
 Birikene cümle devlet bahşimiş
 İkilik mihnetdürür bellü bilün
 Göçün andan birlik evine girün
 Şol nesne kim şöyle katı taşdurur
 Taş u hem demür ü hem ağaşdurur
 Bunlarun birikmeği nur koparur
 Kim karanu yirlere aydın virür
 Ger ola birkaç gönül birlik kıla
 Gel kıyas it sen anı kim ne bile
 Ola kim bir kimsene bu birlige
 Gelüben ulaşa bâki dirlige (20a)

Garib-nâme'de üzerinde durulacak son birlik bahsi bir adamla otuz oğlu arasındaki ok hikâyesidir. Hikâyenin kaynağı *Oğuz Kaan Destanı*'dır. Destandaki altı oğulun sayısı, burada otuza çıkarılmıştır. Âşık Paşa vak'ayı şöyle hikâye eder:

Bir zamanda var idi bir nâmdâr
 Saltanat sürmişidi çok rûzgâr
 Dünya içre ni'meti key bol idi
 Ol zamanda ne ki varsa ol idi
 Otuz oğul virmişidi Hak ana
 Bir key işit gör ki ne dirven sana

Değme birisi birile mahdûmidi
 Yidi iklim bunlara mahkumidi
 Herbir işün dünyede kim öni var
 Hiç güman dutmagıl kim anun sonı var
 Niçe uzak yol ise ucu dinüm
 Niçe uzun ömrise ucu ölüm

.....

Ol kişi çün bellü bilün kim ölür
 Dirdi oğlanlarını öğüt virür
 Eydür iy oğlanlarum geçdi zamân
 Vaktüm irdi öliserem bî-gümân
 Bâri size ben bir öğüt vireyim
 Dünyede dirlik yigin göstereyim
 Didiler ferman senün n'iderisen
 Dutavuz biz her ne kim sen dir isen
 Eydür ırte kamu hâzır olunuz
 Herbirinüz bir ok alıp gelünüz
 Kim sözüm var söyleyesi söyleyem
 Dirlik aslın size ma'lûm eyleyem
 İrte anda kamu hâzır oldılar
 Herbiri bir ok aluben geldiler
 Eydür oklu okunuz sın göriben
 Ana lâyıık size öğüt viriben
 Sıdılar oklu okın söylediler
 Ne buyursan imdi buyur didiler
 Eydür varun getürün birer dakı
 Bana virün bu kez ol otuz okı
 Kim size ol öğüdi eydem ayân
 Biliser herbir işi bellü beyân
 Vardılar birer dahı getürdiler
 Oklu okın ortada kob durdılar
 Gör bu kez ol işi bilen kişi
 Sen dahı öğüt idingil bu işi

Otuz okı cem' idüb dutdı bile
 Bağladı başdan başa berk ipile
 Şöyle muhkem bağladı kim oldu bir
 Gitdi andan ol otuzlık kaldı bir
 Eytdi görün bu kezin sıya mısız
 Sımasanız didüğüm tuya mısız
 Ol otuz yigid anı ucdan uca
 Aluben herbirisi gördi güce
 Herbiri güçlü gücin sınıdılar
 Nitekim cehd itdiler sınıdılar
 Çün aciz kaldı kamu bakdı yire
 Eytdiler kim atamız öğüt vire
 Ataları eytdi iy oğlanlarum
 İy yüregüm kanları iy canlarum
 Bir öğüt tapdur ahir dutanlara
 İkilik kob birlige bitenlere
 Kim ol ok yalunuzın hiç döymedi
 Çün birikdi hiç kimesne koymadı
 Pes bilün yalunuz kişi güçsüz olur
 Birikenler devleti uçsuz olur
 Kanda kim olur ise yalunuz kişi
 Her makam içinde sınımadur işi
 Birikenler şâdumandır şâdumân
 Bu hikâyet kirtü sözdür bî-gümân (20b-21b)

Âşık Paşa ne kadar doğru söylemiş, gerçekten "kirtü söz", değerli bir nasihat, yüzyıllar ötesinden aralarına ikilik girip, nifak çıkıp parçalayıp dağıtılmağa çalışılan topluluklar için bu hikâye hafızalara nakşedilecek bir ata öğüdüdür.